

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра економіки підприємства

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Проректор з науково-педагогічної,
методичної та виховної роботи

О.А. Лагоднюк

"__" _____ 2019 р.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

06-01-62

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Program of the Discipline

«Біржова діяльність»
«Exchange activity»

спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
(зі скороченим терміном навчання)

specialty 076 "Entrepreneurship, trade and stocktaking activity"

Рівне – 2019

Національний університет

Робоча програма з навчальної дисципліни «Біржова діяльність»
для студентів за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля
та біржова діяльність» (зі скороченим терміном навчання) –
Рівне: НУВГП, 2019. – 16 с.

Розробник: Гус В.М., к.т.н. доцент кафедри економіки
підприємства

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри
економіки підприємства

Протокол №5 від « 06 » лютого 2019 року

Завідувач кафедри економіки
підприємства

Національний університет
водного господарства
та природокористування (Н.Б. Кушнір)

« » 2019 року

Схвалено науково - методичною комісією за спеціальністю 076
«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
Протокол № 6 від « 13 » лютого 2019р.

Голова науково - методичної комісії _____ Т.В. Кузнецова

© Гус В.М , 2019

© НУВГП, 2019

Вступ

Робоча програма навчальної дисципліни «Біржова діяльність» розроблена відповідно до освітнього ступеня майбутнього фахівця та освітньої програми його підготовки.

Навчальна дисципліна «Біржова діяльність» є однією з професійно орієнтованих дисциплін для здобувачів вищої освіти рівня бакалавр спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни: вивчення дисципліни базується на знаннях, отриманих внаслідок вивчення таких навчальних дисциплін як «Підприємництво», «Товарознавство», «Інфраструктура ринку».

Важливість функціонування біржових структур в економіці України вимагає вивчення дисципліни «Біржова діяльність».

Анотація

Біржі займають особливе місце в інфраструктурі сучасної ринкової економіки. Біржі сьогодні – це приклад дієвого ринку, на якому щоденно зустрічаються інтереси виробників, споживачів, фінансистів, спекулянтів, банків, компаній та організацій.

Ключові слова: Біржова діяльність, посередництво, брокер, біржа, ф'ючерс, хеджування, опціон, аукціон, фондові індекси, емітенти, біржові торги.

Abstract

Exchanges occupy the special place in the infrastructure of modern market economy. Exchanges today is the example of effective market, on that every day there are interests of producers, consumers, financiers, speculators, banks, companies and organizations.

Key words: Exchange activities, intermediation, broker, bourse, future, hedging, option, auction, fund indexes, issuers, exchange tenders.

1.Опис предмета навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3,5	Галузь знань: 07 "Управління і адміністрування" Спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»	Дисципліна фахової підготовки, обов'язкова	
Модулів – 1		Рік підготовки:	
Змістових модулів – 1		2-й	
-		Семестр	
Загальна кількість годин – 105		4-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4	Рівень вищої освіти: бакалавр	Лекції	
		18 год.	2 год.
		Практичні	
		18 год.	8 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		69 год.	95
-			
Вид контролю: екзамен			

Примітка: співвідношення кількості годин аудиторних занять та самостійної роботи становить для денної форми навчання відповідно 34% до 66%, для заочної форми навчання відповідно 10% до 90%.

2. Мета викладання дисципліни

Мета викладання дисципліни “Біржова діяльність” — формування у студентів системи знань з організації і функціонування біржового ринку як складового елемента інфраструктури ринку, набуття практичних навичок із здійснення біржових операцій та вміння їх ефективно застосовувати на практиці.

Завдання курсу: розгляд теоретичних і практичних питань, що стосуються бірж та біржової діяльності в Україні, ознайомлення із узагальненим досвідом роботи зарубіжних і вітчизняних бірж, опанування технології здійснення біржових операцій на різних видах бірж.

Об’єкт вивчення: біржі та біржова діяльність.

Предмет вивчення: біржова діяльність в її еволюційному розвитку.

Основні завдання курсу:

- ознайомлення із історією та особливостями біржової торгівлі;
- формування знань з організації біржової діяльності;
- набуття практичних навичок з організації торгівлі на біржі товарами, цінними паперами, валютою;
- використання біржової інформації для організації високоефективного виробництва та збуту товарів на ринку.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен

знати:

- особливості класифікації та порівняльні характеристики форм організованого ринку;
- поняття біржі;
- класифікаційні ознаки та види бірж;
- історію виникнення, сучасний стан та перспективи розвитку світового та вітчизняного біржового ринку;
- нормативно-правове забезпечення біржового ринку;
- поняття, функції та організаційну структуру біржі;
- правила здійснення біржових операцій;
- правила біржових торгів та технологію їх проведення;
- сутність торгівлі ф’ючерсами та опціонами;
- методiku біржового котирування цін;
- роль та місце на біржовому ринку клірингових розрахунків та розрахунки між клієнтами.

- пояснити процес еволюції біржової торгівлі у процесі розвитку ринкових відносин;
- розрізняти та класифікувати види бірж за специфікою ознак;
- описати функції біржі та пояснити їх;
- дати характеристики видам біржових товарів;
- аналізувати сучасний стан торговельно-посередницької діяльності біржі;
- пояснити зміст економічних відносин біржі та клієнтів;
- порівняти особливості та переваги різних видів угод, що укладаються на біржах;
- обчислювати рахунки клієнтів щодо ф'ючерсних контрактів;
- здійснювати моніторинг кон'юнктури біржового ринку;
- реалізовувати та закуповувати продукцію через біржу;
- страхуватися від несприятливої ринкової кон'юнктури за допомогою хеджування;
- оцінювати фінансові ризики при здійсненні біржових операцій та укладанні біржових угод.

мати компетентності:

загальнонаукові – базові знання математики в обсязі, необхідному для володіння математичним апаратом відповідної галузі знань, здатність використовувати математичні методи в обраній професії; базові знання в галузі інформатики; навички використання програмних засобів; уміння використовувати інтернет-ресурси;

інструментальні – навички роботи з комп'ютером; навички управління інформацією; дослідницькі навички;

загально-професійні – базові уявлення про закордонний і вітчизняний досвід з питань організації і технології біржової торгівлі; здатність до ділових комунікацій у професійній сфері; знання основ ділового спілкування; навички роботи в команді;

спеціалізовано-професійні – здатність здійснювати та аналізувати фінансові операції; здатність до проведення біржових операцій з біржовими товарами; здатність оцінювати ризики при укладанні біржових угод.

МОДУЛЬ 1: ПОТОЧНА ТА САМОСТІЙНА РОБОТА

Змістовий модуль 1 «Біржова діяльність та біржова торгівля»

Тема 1. Виникнення та розвиток біржової діяльності

Основні види оптової торгівлі. Історія розвитку біржової торгівлі. Етапи розвитку біржового ринку. Сучасний стан світової біржової торгівлі. Характеристика провідних бірж світу. Розвиток біржової справи в Україні.

Тема 2. Організаційні засади діяльності бірж

Особливості та функції біржі. Ознаки класифікації бірж. Організаційно-правові та економічні засади діяльності біржі. Засновники біржі. Організація біржової торгівлі. Спеціальні підрозділи біржі. Електронна біржова торгівля.

Тема 3. Біржовий товар та біржові угоди

Класифікація біржових активів. Характеристика біржових активів. Сутність та складові біржових угод. Класифікація біржових угод. Види біржових контрактів на спотовому ринку. Види строкових біржових контрактів.

Тема 4. Функціонування біржового ринку

Ринок реального товару. Сутність, мета і зміст угоди з реальним товаром. Види угод з реальним товаром. Особливості форвардної угоди. Ринок ф'ючерсних контрактів. Головні відмінності ф'ючерсних та форвардних контрактів. Переваги ф'ючерсних контрактів. Поняття про маржу, її види. Ринок опціонних контрактів. Опціон на купівлю. Опціон на продаж. Премія опціону. Хеджування угод на біржовому ринку. Поняття про базис. Біржовий механізм ціноутворення.

Тема 5. Біржова діяльність на фондовому ринку

Види фінансових ринків. Значення та інструменти фондового ринку. Основні учасники фондового ринку. Емітенти. Інвестори. Структура фондового ринку.

Основні функції біржової фондової системи. Фондові біржі та фондові секції. Відділення котирування на фондовій біржі. Депозитарно-розрахункова система. Індикатори ринку цінних паперів. Основні методи побудови фондових індексів. Основи функціонування валютної біржі.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем змістових модулів	Кількість годин							
	Денна форма навчання				Заочна форма навчання			
	лекції	практичні заняття	самостійна та індивідуальна робота	разом	лекції	практичні заняття	самостійна та індивідуальна робота	разом
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Змістовий модуль 1. Біржова діяльність та біржова торгівля								
Тема 1. Виникнення та розвиток біржової діяльності	2	2	9	13	2	1	13	16
Тема 2. Організаційні засади діяльності бірж	4	2	15	21	-	-	21	21
Тема 3. Біржовий товар та біржові угоди	4	6	17	27	-	3	23	26
Тема 4. Функціонування біржового ринку	4	4	12	20	-	2	16	18
Тема 5. Біржова діяльність на фондовому ринку	4	4	16	24	-	2	22	24
Разом за змістовим модулем 1	18	18	69	105	2	8	95	105
Разом годин:	18	18	69	105	2	8	95	105

5. Теми практичних занять

№ з/п	Теми практичних занять	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1.	Концептуальні основи функціонування біржової торгівлі.	2	1
2.	Біржові операції з реальним товаром	2	-
3.	Особливості укладання ф'ючерських угод. Розрахунки за ф'ючерськими угодами.	2	1
4.	Визначення рівня базису. Побудова графіку базису.	2	1
5.	Хеджування за допомогою ф'ючерських контрактів	2	1
6.	Опціонні угоди. Розрахунки по опціонних контрактах	2	1
7.	Учасники фондового ринку. Інструменти фондового ринку.	2	1
8.	Фондова біржа.	2	1
9.	Операції з цінними паперами. Валютні угоди	2	1
	Всього	18	8

6. Самостійна робота

Самостійна робота студента є основним способом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових аудиторних занять. Мета виконання самостійної роботи – поглиблення, узагальнення і закріплення теоретичних знань і практичних умінь студентів з дисципліни «Біржова діяльність» шляхом вироблення вміння самостійної роботи з навчальною та фаховою науково-технічною літературою.

Розподіл годин самостійної роботи для студентів денної форми навчання:

Підготовка до аудиторних занять – 0,5 год./1 годину занять
=36*0,5=18 год.

Підготовка до контрольних заходів – 6 год. на 1 кредит
СКТС = 3,5*6=21 год.

Опрацювання окремих тем програми або їх частин, які не викладаються на лекціях – 30 год.

Тематика та обсяги самостійної роботи представлені в таблиці.

Теми для самостійної роботи

№ з/п	Тема самостійної роботи	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1	2	3	4
1.	Порівняльний аналіз різних видів торгівлі	3	5
2.	Сучасний стан біржової діяльності в Україні. Перспективи розвитку біржової діяльності в Україні.	6	8
3.	Загальна характеристика законодавчо-правового поля, що регулює біржову діяльність в Україні	5	7
4.	Регулювання біржової торгівлі в США	5	7
5.	Структура світового біржового обігу. Територіальне розміщення бірж залежно від їх товарної спеціалізації	5	7
6.	Закон України «Про товарну біржу», основні положення. Вимоги, що ставляться до біржової торгівлі в розвинутих економіках	5	7
7.	Міжнародна біржа, її особливості	6	8

1	2	3	4
8.	Характеристика біржової угоди з економічного, організаційного, юридичного та етичного поглядів	6	8
9.	Теорія хеджування та його переваги	6	8
10.	Роль і місце спекулянтів на ф'ючерсному ринку. Спекулянти «ведмеді» і «бики», їх різниця і задачі	6	8
11.	Види цінової політики і стратегія продавців на біржі	6	8
12.	Правила котирування цін на біржі	5	7
13.	Основи функціонування валютної біржі	5	7
	Усього годин	69	95

Підсумком самостійної роботи при вивченні дисципліни є складання звіту.

Звіт про самостійну роботу для денної форми навчання складається у вигляді рефератів, есе, тез доповідей у роздрукованому вигляді на папері формату А-4.

7. Методи навчання

Вивчення дисципліни досягається інформаційним, ілюстративним та проблемним методами навчання.

Лекції супроводжуються демонстрацією схем, таблиць з мультимедійним супроводом. На практичних заняттях розглядаються та розв'язуються задачі, наближені до реальних ситуацій:

- використовується роздатковий матеріал (наочність) для формування у студентів системного мислення, розвитку пам'яті;
- проводиться дискусійне обговорення проблемних питань;
- вирішення ситуаційних завдань;

робота у малих групах.
Навчання супроводжується опрацюванням нормативної, навчальної літератури, а також періодичних видань.

При викладанні навчальної дисципліни для активізації навчального процесу передбачено застосування сучасних навчальних технологій, таких, як: проблемні лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, метод мозкового штурму, метод вільних асоціацій, метод обговорення, метод "переваги та недоліки", метод "Робота в мережі", ділові ігри. Забезпечується практична спрямованість навиків майбутньої професійної діяльності.

8. Методи контролю

Для визначення рівня засвоєння студентами навчального матеріалу використовуються такі методи оцінювання знань:

- поточний контроль знань студентів після вивчення змістового модуля;
- контроль самостійної роботи;
- підсумковий контроль (екзамен) із застосуванням комп'ютерного тестування.

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у письмовій формі. Контрольні завдання включають у себе тестові питання та задачі.

Для поточного контролю можуть бути використані такі види:

- фронтальне опитування з ключових теоретичних питань;
- оцінювання індивідуальних завдань, підготовлених самостійно у письмовій формі;
- тестування.

Усі форми контролю включено до 100-бальної шкали оцінювання ECTS.

Екзамен

Модуль 1: поточна та самостійна робота					Модуль 2: підсумковий екзамен	Сума
Модуль 1					40	100
T1	T2	T3	T4	T5		
12	12	12	12	12		

До складання підсумкового контролю допускаються студенти, які за поточним контролем набрали не менше 36 балів. Після підсумкового контролю (іспиту) повторне складання модулів не допускається. Іспит проводиться у формі виконання іспитових завдань. Результати іспиту оцінюються в інтервалі від 0 до 40 балів включно.

При оцінці знань студентів можуть враховуватися додаткові бали, які отримав студент за участь у позанавчальній науковій роботі:

1. Участь (виступ) в наукових конференціях - 3 бали.
2. Підготовка публікації - 5 балів.
3. Участь в студентських олімпіадах (переможці олімпіад) – 5 балів.
4. Активність на заняттях (за одне заняття) - 1 бал.

Якщо студент не набрав мінімальної кількості балів, то змістовий модуль не зараховується і його необхідно складати повторно. Загальна підсумкова оцінка знань студента визначається за відповідною шкалою.

9. Шкала оцінювання

Сума балів за всі форми навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою
	Для екзамену та курсової роботи
90-100	Відмінно
82-89	Добре
74-81	
64-73	Задовільно
60-63	
35-59	Незадовільно
	З можливістю повторного складання
1-34	Незадовільно
	З обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Методичне забезпечення дисципліни

Методичне забезпечення навчальної дисципліни „Біржова діяльність” включає:

- конспект лекцій;
- опорний конспект лекцій на електронному носії;
- комплект прозірок (фолій);
- друкований роздатковий матеріал;
- освітньо-кваліфікаційна характеристика за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

11. Рекомендована література

Базова

1. Біржова справа: підруч. для студентів ВНЗ / [Ю. В. Мельник та ін.]; за наук. ред д-ра екон. наук, проф. О. М. Сохацької; Терноп. нац. екон. ун-т. – Вид. 3-тє, перероб., змін. та допов. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – 654 с.
2. Дудяк Р.П. Організація біржової діяльності: основи теорії і практикум: навчальний посібник / Р. П. Дудяк, С. Я. Бугіль. – Львів: Новий Світ-2000, Магнолія Плюс, 2013. – 360с.

3. Калінеску Т. В. Біржова діяльність: підручник / Т. В. Калінеску, І. М. Кушал, О. Д. Кирилов; Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. – Северодонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2016. – 444 с..
4. Мещерякова Т. К. Біржова справа: практикум / Т. К. Мещерякова, В. О. Козловський, О. Й. Лесько. – Вінниця: ВНТУ, 2010. – 78 с.
5. Основи біржової діяльності: навчальний посібник / М.О. Солодкий, Н.П. Резнік, В.О. Яворська: [за ред. М.О. Солодкого]. – К.: ЦП Компрінт, 2017. – 450 с.

Допоміжна

1. Закон України „Про цінні папери та фондовий ринок” № 3480-IV від 23.02.2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 31. – Ст. 268.
2. Закон України „Про товарну біржу” зі змінами і доповненнями, внесеними Законом № 2932-ХІІ від 26.01.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 11. – Ст. 83.
3. Берлач А. І та ін. Організаційно-правові основи біржової діяльності: Навч. Посібник / А. І. Берлач, Н. А. Берлач, Ю.В.Ілларіонов. – К.: Фенікс, 2000. – 336 с.
4. Буднік М. М., Мартюшева Л. С., Сабліна Н. В. Фінансовий ринок: Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 334 с.
5. Еш С. М. Фінансовий ринок. Навч. посіб. 2-ге вид. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 528 с.
6. Ткач А. А. Інституціональні основи ринкової інфраструктури: монографія / А. А. Ткач. – К.: НАН України, Об’єднаний ін-т економіки, 2015. – 295 с.
7. Солодкий М.О. Біржовий ринок / М. О. Солодкий. – К.: Джерела М, 2012. – 424 с.
8. Унінець-Ходаківська В. П., Костюкевич О. І., Лятамбор О. А. Ринок фінансових послуг: теорія і практика. Вид. 2-ге: Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 392 с.

12. Інформаційні ресурси

1. Кабінет Міністрів України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/>
2. Законодавство України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.kiev.ua/>
3. Державний комітет статистики України / [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/>
5. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/>
6. Обласна наукова бібліотека (м. Рівне, майдан Короленка, 6) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lib.rv.ua/>
7. Рівненська централізована бібліотечна система (м. Рівне, вул. Київська, 44) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cbs.rv.ua/>
8. Наукова бібліотека НУВГП (м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nuwm.edu.ua/naukova-biblioteka> (інформаційні ресурси у цифровому репозиторії).
9. Електронний ресурс розміщення в цифровому репозиторії / [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ep3.nuwm.edu.ua/>
10. Звіти Національної асоціації бірж України // Інформація про біржову торгівлю на біржах НАБУ/ [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http:// www.uame.com.ua](http://www.uame.com.ua).